

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สำหรับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง
Teaching style of Bachelor of Fine Arts Program in Visual Arts, Loei Rajabhat University
For developing learners' potential in line with the changing context.

ไทยโรจน์ พวงมณี¹ คชสิทธิ์ เจริญสุข² อิศริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ³

E-mail: thai-roj@hotmail.com

โทรศัพท์: 0897094272

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สำหรับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และแนวคิดของนักวิชาการด้านการศึกษาและด้านทัศนศิลป์ ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากบริบทต่าง ๆ ของโลกล้วนส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ และการเรียนรู้ของผู้เรียน สิ่งที่คุณสอนต้องพัฒนาและเปลี่ยนแปลงคือ การเรียนรู้การทำความเข้าใจและการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรที่สัมพันธ์กับบริบทของการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ตัวหลักสูตร อาจารย์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียน (การวัดผลประเมินผล และปัจจัยเกื้อหนุน โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ควรดำเนินการ 3 รูปแบบคือ 1) รูปแบบการเรียนการสอนบูรณาการเรียนรู้งานการทำงาน 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนบูรณาการวิจัย และ 3) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยแต่ละรูปแบบจะฝึกฝนทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการแสวงหาข้อมูล ทักษะการสร้างสรรค์และทักษะการนำเสนอผลงานสู่สาธารณะชนที่เชื่อมโยงเข้ากับการทำงานจริง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, หลักสูตรทัศนศิลป์, การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน, บริบทการเปลี่ยนแปลง

Abstract

This academic paper aims to study the teaching and learning style of the Bachelor of Fine Arts Program in Visual Arts, Loei Rajabhat University. For developing learners' potential in line with the changing context. Study of research papers and ideas of academics in education and visual arts. The study found that changes caused by different global contexts affect the teaching and learning of the Bachelor of Fine Arts Program in Visual Arts and students' learning. What teachers need to develop and change is to learn, understand, and analyze the elements of the curriculum in relation to the context of change. Course Characters Teacher Teaching and Learning Process There are 3 types of teaching and learning that should be implemented: 1) a work-based approach to teaching and learning, 2) a research-integrated teaching and learning model, and 3) a community-based teaching and learning model. Each form hits thinking skills. Communication skills Interpersonal skills, teamwork skills, questioning skills, information-seeking skills, creative skills and presentation skills to the public that are linked to real work.

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชาดิจิทัล อาร์ต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Keywords: teaching and learning management, visual arts curriculum, student potential development, context change

ความนำ

การศึกษาในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ โดยเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วนั้น ในภาพรวมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สถาบันอุดมศึกษา ยังคงต้องปรับตัว ให้มีบริการเพื่อสอดรับในการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการบริหารจัดการด้วยรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อจะช่วยสร้างเสริมโอกาสหรือช่องทางใหม่ และเติมเต็มความสมบูรณ์ให้แก่ผู้เรียน ผู้สอน รวมถึงสถาบันอุดมศึกษา ยังสามารถตอบสนองถึงความต้องการต่อบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งประโยชน์ต่อทั้งผู้เรียนและสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต (กิตตินันท์ อะภัย, และคณะ, 2564) ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบดั้งเดิมให้ทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีซึ่งเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิตและพัฒนาสื่อใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน (พิสิฐ ตั้งพรประเสริฐ และ กฤษณวงศ์ ศิวะพราหมณ์สกุล, 2565) ด้านทักษะนั้นมีความสำคัญสำหรับผู้เรียนในการเรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมความคิดสร้างสรรค์และมีจินตนาการ การคิดเชิงวิพากษ์ หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะในการแก้ปัญหา มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว การตระหนักเกี่ยวกับโลก และวัฒนธรรม การรู้สารสนเทศ ความเป็นผู้นำ การรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ทักษะการสื่อสารด้วยวาจาและการเขียน ความรับผิดชอบต่อสังคมและจริยธรรม การรู้เทคโนโลยี และการมีความคิดริเริ่ม (ลัดดาวัลย์ อุ่แสงทอง และคณะ, 2562)

การจัดการเรียนรู้นั้นต้องมีการบูรณาการวิธีการที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพคนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงให้ครอบคลุมผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (บรรพต พิจิตรกำเนิด และคณะ, 2563) ส่วนรูปแบบการสอนแบบใหม่ภายใต้กระแสแห่งพัฒนาการด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่บูรณาการปรับใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กับการเรียนการสอนแบบปกติ นั้นมีการปรับเพื่อให้การเรียนรู้ก้าวไกลมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นคือรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาที่มีการผสมผสานโมดูล (Module) การเรียนการสอนหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน และมีลักษณะการผสมผสานการเรียนแบบทางไกล (Distance Learning) ผ่านระบบเครือข่าย Online ร่วมกับการเรียนแบบเผชิญหน้า (Face to Face) ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากกว่าการนั่งฟังการบรรยายในชั้นเรียนปกติ (กุลธิดา พุงคาโน, 2564) อย่างไรก็ตาม โภชนา และปัญญรัตน์ พิษณุไพบูลย์ (2561) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ของผู้สอนแต่ละคนนั้น จะยึดรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้สอนได้เรียนรู้มาก ดังเช่น (1) รูปแบบเชิงกล (Mechanical orientation) (2) รูปแบบดั้งเดิม (Primitive orientation) (3) รูปแบบเชิงปัญญา (Intellectual orientation) (4) รูปแบบสหัชญาณและอารมณ์ (Intuitive emotional orientation) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนด้วย สำหรับองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรทัศนศิลป์ที่ผู้สอนประจำหลักสูตรจะต้องทำความเข้าใจเป็นอย่างมาก และต้องหาแนวปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อการพัฒนาและการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าของการพัฒนาศักยภาพตนเองตลอดหลักสูตรการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) หลักสูตร (2) บทบาทของอาจารย์ (3) กระบวนการจัดการเรียนการสอน (4) บทบาทผู้เรียน (5) รูปแบบการวัดผลประเมินผล และ (6) ปัจจัยเกื้อหนุนที่ช่วยสนับสนุนและขับเคลื่อนการเรียนรู้ ซึ่งถ้าหลักสูตรทัศนศิลป์ มีการดำเนินการแต่ละส่วนที่ชัดเจน มีรูปแบบและเป็นระบบ การพัฒนาผู้เรียนก็จะสอดคล้องกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย รวมถึงเงื่อนไขทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาออกไปทำงานในสถานประกอบการก็จะทำให้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และเป็นผู้นำขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีคุณภาพ (ธวัช เต็มถ้วน, 2548) ซึ่งผู้เรียนในฐานะผู้ที่รับใช้สังคมในอนาคตต้องแสดงออกถึงความเชี่ยวชาญทางด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้านความคิด ด้านการสื่อสาร ด้านบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับยุคสมัยใหม่และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป เพื่อปฏิบัติงานให้สถานประกอบการหรือองค์กรอย่างมืออาชีพ

มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นสถาบันการศึกษาที่มีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชา ให้มีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวิชาชีพในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อเป็นบุคลากรที่สำคัญขององค์กรในการขับเคลื่อนศักยภาพ และความสามารถด้านการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขององค์กร (สิริชัย ดีเลิศ, 2558) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการก้าวเข้าสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้หรือสังคมฐานความรู้ที่มีคุณภาพได้นั้นปัจจัยสำคัญคือการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพที่เป็นผลผลิตของระบบการศึกษาที่สามารถสนองตอบต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและกระบวนทัศน์ใหม่ (เรียนา หัตถแทน, 2565) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ที่ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นในปี พ.ศ.2564 โดยการปรับให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพบริบทสังคม เศรษฐกิจและความต้องการของผู้เรียนศาสตร์ที่เน้นความรู้ความเข้าใจ ทักษะด้วยการเรียนรู้ในทั้งเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติการด้านทัศนศิลป์ที่มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สามารถสร้างความเป็นตัวตนให้กับผู้เรียนนั้นจะเกิดจากการบ่มเพาะด้านวิชาความรู้ศิลปะตั้งแต่พื้นฐานไปจนสามารถทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนความเป็นตัวตนได้อย่างชัดเจน ผ่านแนวคิด ตัวตน บริบทของสังคมในมุมมองของผู้สร้างผลงานในลักษณะต่าง ๆ เช่น การปั้น ภาพพิมพ์ ภาพวาด และการประยุกต์วัสดุที่ใช้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ต้องผ่านกระบวนการบ่มเพาะความคิด ฝีมือ ทักษะและมุมมองการสะท้อนสังคมออกมาในรูปแบบผลงานศิลปะ ทั้งสื่อแบบดั้งเดิม สื่อสมัยใหม่ รูปแบบการวิเคราะห์ผลงานและตัวตนของศิลปิน (สิริชัย ดีเลิศ, 2558) โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ระดับอุดมศึกษานั้น ผู้สอนจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำชี้แนะและจัดกระบวนการที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพผ่านการพูด การเขียน การทำและการนำเสนองานสู่สาธารณะในอันที่จะแสดงถึงศักยภาพด้านการคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนั้นมีหลายวิธีการดังนี้ (1) การสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย (Research Based Instruction) (2) การสอนแบบกลุ่มสืบสวน (Group Investigation Model) (3) การสอนแบบอภิปราย (Discussion) (4) การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study) (5) การสอนโดยการอธิบาย ถาม-ตอบ (Lecture Recitation) และ (6) การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Instruction) (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559) และอีกหลายรูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะเลือกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งในด้านทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติการเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตามผู้สอนแต่ละคนมีทักษะความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อและประสบการณ์ จึงส่งผลต่อการเลือกวิธีการสอนที่มีความถนัด โดยอาจไม่เข้าใจบริบทของสภาพการสอน พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป้าหมายที่ควรเกิดขึ้นกับผู้เรียนในลักษณะองค์รวมของความรู้

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของนักวิชาการ ผู้เขียนบทความจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนการสอนสอนในบริบทที่เปลี่ยนไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแนวคิดการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยสำหรับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง โดยมีขอบเขตด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้เขียนกำหนดคำจำกัดความไว้ดังนี้ แนวคิดการจัดการเรียนการสอน หมายถึง แนวทางที่เป็นข้อคิดสำหรับผู้สอนในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิตสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ถูกรวบรวมขึ้นสำหรับการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปใช้ในการทำงานในอนาคตได้ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่มีผู้สอนเป็นผู้ออกแบบการสอนโดยมีเป้าหมายปลายทางเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติการที่มีศักยภาพ และบริบทการเปลี่ยนแปลง หมายถึง สภาพทั่วไปทางสังคม วัฒนธรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิธีการคิดของผู้คนและสถานการณ์หลังโควิด

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาในสถานะของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของโลกส่งผลต่อการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาในทุกระดับที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพที่เป็นอยู่ โดยปัจจัยที่ผู้รับผิดชอบการสอนต้องมีการวางแผนการคิดและการปรับเปลี่ยนได้แก่ 1) หลักสูตรที่รายละเอียดด้าน

วิชาการ ด้านวิชาชีพ และด้านปฏิบัติการที่พัฒนาร่วมกันกับสถาบันอุดมศึกษา สถานประกอบการ และองค์กรวิชาชีพ 2) ด้านผู้เรียน และบัณฑิตที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียน เพื่อรองรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทางการเรียนรู้ไปกับการทำงาน 3) ด้านผู้สอน ประกอบด้วย การกำหนดประสบการณ์ในอาชีพจริงก่อนที่จะทำการสอน โดยผู้สอนควรมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ การสื่อสาร การจัดการและการประเมินให้แก่ผู้เรียน (สยาม คำสุวรรณ และคณะ, 2564) การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของการจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในระดับอื่น โดยประเด็นสำคัญที่ผู้สอนต้องเข้าใจเป็นหลักก่อนการสอนได้แก่ จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา ธรรมชาติของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา และความเฉพาะของหลักสูตรระดับอุดมศึกษาเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เรณู มาอุ่น, 2559)

จากผลการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี รวมถึงสถานการณ์โรคติดต่อโควิด 19 ที่ส่งผลทำให้รูปแบบการคิดของมนุษย์เปลี่ยนไป เดิมนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงมีการศึกษาและการทดลองใช้แนวคิดและทฤษฎีหรือหลักการของชาติตะวันตกที่มีชื่อเสียงมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ประสบความสำเร็จ เช่น พิสิฐ ตั้งพรประเสริฐ และ กฤษณวงศ์ ศิวะพราหมณ์สกุล (2565) ที่มีการนำหลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ Design Sprint ที่ถือว่าหลักการสำคัญในวงการธุรกิจที่มีกระบวนการนำมาร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในรายในวิชาคอมพิวเตอร์ คือ การตั้งทีมงาน เพื่อร่วมกันคิด เลือกความคิดที่ดีที่สุดมาสร้างชิ้นงานต้นแบบ การนำชิ้นงานไปทดลองใช้กับผู้ใช้จริง (กลุ่มย่อย) และนำความคิดที่ได้มาพัฒนาต่อก่อนที่จะลงทุนเพื่อผลิตสินค้าจริง สำหรับ อติยศ สรรคบุรณารักษ์ (2559) ใช้แนวคิด SILPA Model ในการจัดการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอนคือการกระตุ้นความสนใจผู้เรียน (Stimulate Creative Thinking: S) ขั้นการนำเข้าสู่แนวคิดการสร้างสรรค์งาน (Introducing Creative Work Concept : I) ขั้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติการ (Learning by Doing: L) ขั้นการนำเสนอผลงาน (Presenting Creative Work: P) ขั้นการประเมินและสะท้อนผล (Assessing and Reflecting: A) ส่วน โสมฉาย บุญญานันต์ (2560) ได้นำหลักความต้องการของคนยุคใหม่กับการทำงานในโลกออนไลน์มาเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเพราะมีเครื่องมือและอุปกรณ์สมัยใหม่ที่น่าสนใจช่วยสนับสนุนการสอนโดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน

นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าวนี้อาจารย์ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถดำเนินการดังนี้ (1) ประเมินและแนวคิดการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา (2) การออกแบบการสอน การวางแผนการสอน และการประเมินผลการสอน และ (3) การจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบและวิธีการสอนที่เหมาะสม (เรณู มาอุ่น, 2559) เพื่อให้สามารถพัฒนาความคิดและทักษะของผู้เรียนได้ โดยเฉพาะการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่การจัดการเรียนการสอนต้องมีการออกแบบขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้ (สิริชัย ดีเลิศ, 2558) (1) ขั้นความรู้พื้นฐาน ที่ผู้เรียนต้องศึกษาพื้นฐานการวาดเส้น ต้องฝึกการวาดภาพด้วยมือจนเกิดทักษะและความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ยังต้องเรียนรู้องค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีศิลปะ (2) ขั้นพัฒนาทักษะและค้นหาแนวทาง เป็นการฝึกความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากขึ้นจากตัวงาน และ การถ่ายทอดกระบวนการความคิด การแสดงออกด้วยการใช้ฐานคิด เหตุและผลเพื่อใช้สนับสนุนคิดเห็น ส่วนการศึกษาดูงานในพิพิธภัณฑ์ แกลอรี (Gallery) โบราณสถาน และวัดเพื่อเก็บประสบการณ์และการเรียนรู้ศิลปะในสังคมโดยรอบ (3) ขั้นสร้างความคิดและการตรวจสอบความคิด เน้นการฝึกฝนด้วยการสร้างสรรค์ผลงานโดยผู้สอนทำการแนะนำเป็นรายบุคคลด้วยการเก็บข้อมูลจากกระบวนการถกเถียงด้านความคิด มีการแนะนำในภาคปฏิบัติที่ผู้สอนต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนจากเสนอความคิดและข้อเท็จจริง รวมถึงฝึกการแก้ปัญหาโดยให้โจทย์หรือหัวข้อตามความสนใจเพื่อฝึกกระบวนการแก้ปัญหาต่ออุปสรรคต่าง ๆ (4) ขั้นสร้างความคิดใหม่ที่ผสมผสานทักษะความคิดกับบริบทสังคม แนวโน้มปัจจุบัน จัดกรอบความคิดจากรูปแบบแนวคิดต่าง ๆ ผ่านการสังเกต การชี้แนะจากผู้สอนจากประเด็นของปัญหาการสร้างสรรค์ และหาทางเลือกที่ชอบผ่านการค้นคว้า วิเคราะห์ประเด็นพร้อมแสดงทัศนะที่เป็นการถกเถียงความเป็นตัวตนออกมา (5) ขั้นการนำเสนอความคิดและผลงานที่มีอัตลักษณ์มีการนำเสนอมุมมองอย่างเป็นเหตุเป็นผล วิธีการนำเสนอผลงานที่โดดเด่นสอดคล้องกับกระบวนการความคิดทั้งการนำเสนอที่เน้นเชิงความคิดที่นำไปสู่การสร้างผลงาน และการนำเสนอที่ไม่เน้นเชิงความคิดและการสะท้อนอารมณ์ แต่จะสะท้อนความรู้สึกผ่านรูปแบบการสร้างสรรค์ตามแนวคิด มีการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ด้วยเนื้อหาใหม่ เทคนิคใหม่ วิธีการเขียนใหม่ การ

วางองค์ประกอบและรูปแบบต่าง ๆ ของผลงานศิลปะที่แตกต่างจากที่ผ่านมาอันเป็นผลมาจากการพยายามสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตนขึ้น โดยมีถูกตรวจสอบความคิดโดยอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญ

อย่างไรก็ดีการจัดการเรียนการสอนที่มีการพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป้าหมายทางการศึกษา เทคโนโลยี นวัตกรรมทางการศึกษาที่ก้าวหน้า และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน นั้น ผู้สอนจึงต้องสามารถจัดการสอนในห้องเรียนและการสอนออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างหลากหลายและเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้กับผู้เรียนขึ้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนด้วยการนำทฤษฎีการเรียนรู้จากการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based Learning) หรือการจัดการเรียนรู้อย่างสืบสอบ (inquiry based learning) มาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดผลกระทบต่อผู้เรียนทั้งด้านความรู้ การคิดและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมีองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้กระบวนการประสบความสำเร็จดังนี้ (1) ผู้สอนมีบทบาทในการชี้แจง การทำความเข้าใจ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ กำหนดเนื้อหาถ่ายทอดความรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานในแต่ละสัปดาห์ (2) ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติและเรียนรู้สิ่งต่างๆด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมด้วยการค้นคว้าหาความรู้ การระดมสมอง การสรุปความคิดรวบยอด การสะท้อนคิด และเน้นให้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรู้จักทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน (3) เนื้อหา เป็นสาระความรู้ที่ถ่ายทอดให้กับผู้เรียนร่วมกับการใช้ปัญหาสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อหา (4) ปัญหาสถานการณ์ เป็นเนื้อหาการเรียนรู้จากเหตุการณ์หรือปัญหาที่พบในชีวิตจริงเพื่อนำมาเป็นโจทย์ปัญหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ฝึกวิธีการคิดแก้ปัญหา ค้นคว้าหาความรู้และความเข้าใจ และ (5) การประเมินผลการเรียนของผู้เรียนโดยการวัดความรู้ก่อนเรียน การประเมินผลหลังเรียนรวมถึงการประเมินการทำงานระหว่างเรียนของผู้เรียนด้วย (พิสิษฐ์ สุวรรณแพทย์ และอนิรุทธิ์ สติมัน, 2558)

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์

การจัดการเรียนการสอนปัจจุบันอาจารย์ผู้รับผิดชอบการสอนอาจไม่ได้มีบทบาทในการเป็นผู้สอนเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา แต่อาจารย์จะปรับตัวในการเป็นผู้ดำเนินการหรือผู้ประสานให้ผู้เรียนเกิดความอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ในเนื้อหาบทเรียนมากที่สุด ดังเช่นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์ประกอบเป็นฐานการเรียนรู้ ที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเข้าถึงบริบทของสภาพ ปัญหา การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ซึ่ง สยาม คำสุวรรณ และคณะ (2564) กล่าวว่า การบูรณาการทางการเรียนรู้กับการทำงานกับสถานการณ์ประกอบจะส่งเสริมคุณภาพบัณฑิตเพื่อรองรับบัณฑิตเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ประกอบในฐานะที่เป็นผู้ใช้ศักยภาพของบัณฑิตในอนาคต ที่ต้องให้ความสำคัญกับความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้มากกว่าความจำ อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนที่ดีนั้น ควรต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ๆ เช่น สภาพเหตุการณ์บ้านเมืองที่ไม่สงบ สถานการณ์โรคติดต่อ หรือการเปลี่ยนแนวคิดทางการศึกษา ซึ่งผู้สอนต้องช่วยส่งเสริมผู้เรียน ผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้เข้ากับประสบการณ์ตรง มีการจัดอาจารย์พิเศษ หรือวิทยากรพิเศษเข้าร่วมสอนในรายวิชาที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะด้าน (อิษฎาภรณ์ นิยมวงศ์ และคณะ, 2565) ซึ่งการจัดการเรียนสอนของผู้สอนจะต้องครอบคลุมแนวคิดและองค์ความรู้ที่ต้องเกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้แก่ ด้านปรัชญา (Philosophy) ของหลักสูตรทัศนศิลป์ด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ด้านการจินตนาการ (Imagination) ด้านทักษะการปฏิบัติงานสร้างสรรค์หลากหลายรูปแบบ (Skill) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ที่ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายในอนาคต ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีลักษณะของการฝึกฝนทดลอง หรือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ฯลฯ มีการนำเทคโนโลยี (Technology) และนวัตกรรมสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน เพื่อช่วยขับเคลื่อนไปสู่การสร้างทฤษฎี องค์ความรู้ ผลงานสร้างสรรค์หรือนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำมาสู่การพัฒนาประเทศชาติได้ (เอกชาติ จันอุไรรัตน์ และคณะ, 2560)

การจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยนั้น ควรพัฒนาทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติด้วยการกำหนดให้ผู้เรียนสร้างชิ้นงานขึ้นมาจะทำให้ผู้เรียนฝึกสร้างและขยายองค์ความรู้ออกไป โดยผลงานจะสะท้อนให้เห็นถึงการคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน สามารถคิดและพัฒนาผลงานอย่างสร้างสรรค์จนสามารถสร้างความภาคภูมิใจต่อชิ้นงานได้ โดยกระบวนการสร้างผลงานมีการสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อมั่น ความกล้าคิด การกล้าแสดงออกและท้ายสุดทำให้ความรู้ฝังแน่นในตัวผู้เรียนด้วยความคงทน ส่วนขั้นตอนการสอนนั้นใช้

ตัวอย่างที่ดีของศิลปินหรือนักออกแบบมาจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ออกมาได้ (Best Practice) ได้แก่ การสอนแบบอย่างเป็นขั้นตอนหรือวิธีการการสอนโดยให้ Artist หรือผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะได้เข้ามาร่วมสอน โดยเฉพาะช่วงการนำเสนอผลงานที่ถือว่ามีความสำคัญเพราะจะได้ข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าต่อการนำมาปรับใช้ในการพัฒนาผลงานสร้างต่อไป (อดิยศ สรรคบุรณรักษ์, 2559) อย่างไรก็ตามสิ่งที่ท้าทายที่สุดของการจัดการเรียนการสอนคือ การวัดประเมินผลที่ผู้สอนต้องยึดตามแนวทางการวัดและประเมินผลแบ่งเป็น 3 ด้านคือ (1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) ประเมินจากการร่วมอภิปราย การนำเสนองาน และการสอบข้อเขียน (2) ด้านจิตพิสัย (Affective domain) ประเมินจากการมีส่วนร่วมของกิจกรรมในชั้นเรียน พฤติกรรมการเรียน และการเข้าชั้นเรียน และ (3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ประเมินจากการสอบปฏิบัติ การนำเสนอและการแสดงผลงาน (กิตตินันท์ อะภัย และคณะ, 2564)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ให้ประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยร่วมดังนี้ (1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ บุคลิกภาพ ประสบการณ์การเรียนรู้ในอดีต และความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่กำลังจะเรียน (2) ปัจจัยด้านบริบทการเรียนรู้ ได้แก่ การบริหารจัดการหลักสูตร รายวิชารวม ลักษณะและประเภทของหลักสูตร (3) ปัจจัยด้านลักษณะและวิธีการของผู้สอน ได้แก่ บุคลิกภาพ ประสบการณ์และคุณวุฒิของผู้สอน รูปแบบและวิธีการสอน และวิธีการบริหารจัดการรายวิชาที่มีการเชื่อมโยงเข้าหากัน (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559) เหล่านี้ถือว่าเป็นปัจจัยที่ผู้สอนในฐานะผู้จัดการเรียนการสอนจะต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมจากอาจารย์ในหลักสูตรก่อนที่จะมีการออกแบบการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ ต่อไป เช่นเดียวกับการจัดการเรียนการสอนที่ต้องเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาและค้นหาค้นคว้าศักยภาพตนเองให้มีความโดดเด่น มีลักษณะเฉพาะตน สามารถสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบที่ตนเองด้วยความเชี่ยวชาญมากที่สุด การจัดการเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานจริงด้วยตัวเองทุกขั้นตอน โดยมีที่ปรึกษา คณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปินที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านระดับประเทศมาให้ความแนะนำอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนได้ทำการคิด การวิเคราะห์ การปฏิบัติสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องและเข้มข้น เพื่อให้คิดและสร้างสรรค์ผลงานที่มีอัตลักษณ์ตนเองและท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ทั้งนี้มีเป้าหมายคือ การนำผลงานไปเสนอต่อสาธารณชนในระดับชาติและสากลต่อไป เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของหลักสูตรที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (สำนักมาตรฐานและประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2565) ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์จึงต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ สังคมและความต้องการของผู้เรียน โดยเนื้อหาการเรียนรู้มีโจทย์และประเด็นการสอนที่ชัดเจนซึ่งต้องมาจากสถานประกอบการ และเงื่อนไขทางสังคม พร้อมทั้งทำการสร้างหลักสูตร รายวิชา เนื้อหารายวิชา กระบวนการจัดการเรียนรู้ เช่นเดียวกับผู้สอนถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญของการจัดการศึกษา จึงต้องสร้างการรับรู้ แนวปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันด้วย เช่น เน้นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านการคิดสร้างสรรค์ และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทุกเนื้อหาวิชา ซึ่งผู้สอนก็ต้องมีทักษะการออกแบบการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาอย่างเข้าใจ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผู้เรียนด้านทัศนศิลป์นั้น ได้มีนักวิชาการนำแนวคิดการคิดเชิงออกแบบนวัตกรรม (Design Thinking Skill Set) โดย The Sandford school Bootcamp Bootleg) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากมีความเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถบอกถึงสภาพและปัญหาของเรื่องราวที่กำลังเรียนรู้ได้ โดยนักวิชาการได้เสนอกระบวนการคิดเชิงออกแบบไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การทำความเข้าใจและความรู้สึกผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ศึกษา (Empathize) (2) การกำหนดปัญหา (Define) (3) การระดมสมอง (Ideate) (4) การสร้างต้นแบบ (Prototype) (5) การทดสอบ (Test) การเรียนรู้โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนคิดและลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (เตชินี ทิมเจริญ และคณะ, 2565) ทักษะการเรียนนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคตผ่านการออกแบบและพัฒนาผลงานเช่น การสร้างสรรค์ออกแบบผลิตภัณฑ์และการออกแบบอื่น ๆ เพื่อต่อยอดทักษะไปเป็นผู้ประกอบการที่มีความมั่นใจ (Self Esteem) ต่อการคิดสร้างสรรค์และความคิดเชิงบวก (Growth Mindset) (พิสิฐ ตั้งพรประเสริฐ และกฤษณวงศ์ ศิวะพราหมณ์สกุล, 2565) ส่วนกระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การเรียนรู้ความรู้ในศาสตร์ (2) การพัฒนาทักษะและทัศนคติ (3) การสร้างความคิด (4) การถ่วงน้ำหนักความคิดและ (5) การสร้างอัตลักษณ์ ส่วนผู้บริหาร อาจารย์ เครื่องมือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้

บุคลิกภาพ รสนิยมความชอบและความสนใจของผู้เรียนถือว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (สิริชัย ดีเลิศ, 2558)

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ที่พึงประสงค์

การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิธีการและกระบวนการที่หลากหลายมาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้สอนอาจอยู่ในบทบาทและสถานะผู้อำนวยการเรียนการสอนหรือเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้และค้นพบศักยภาพตนเองให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่แต่ในห้องเรียนส่วนกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นอาจใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เกิดทักษะตามความต้องการของสถานประกอบการและสังคม ดังเช่น การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบปฏิบัติ การมีการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบสร้างสรรค์ เนื่องจากกระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างเป็นระบบ โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการออกแบบเพื่อแก้ปัญหา ที่เริ่มจากการเข้าใจความต้องการของผู้อื่นที่จำเป็นต้องการประกอบอาชีพในโลกอนาคตเพราะการคิดเชิงนวัตกรรมเป็นพื้นฐานของการสร้างนวัตกรรมที่นำไปสู่การสร้างสรรค์สังคม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและนำไปสู่การยกระดับสังคมได้ (เตชินี ทิมเจริญ และคณะ, 2565) มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรสาขาวิชาทัศนศิลป์ที่พึงประสงค์ดังนี้

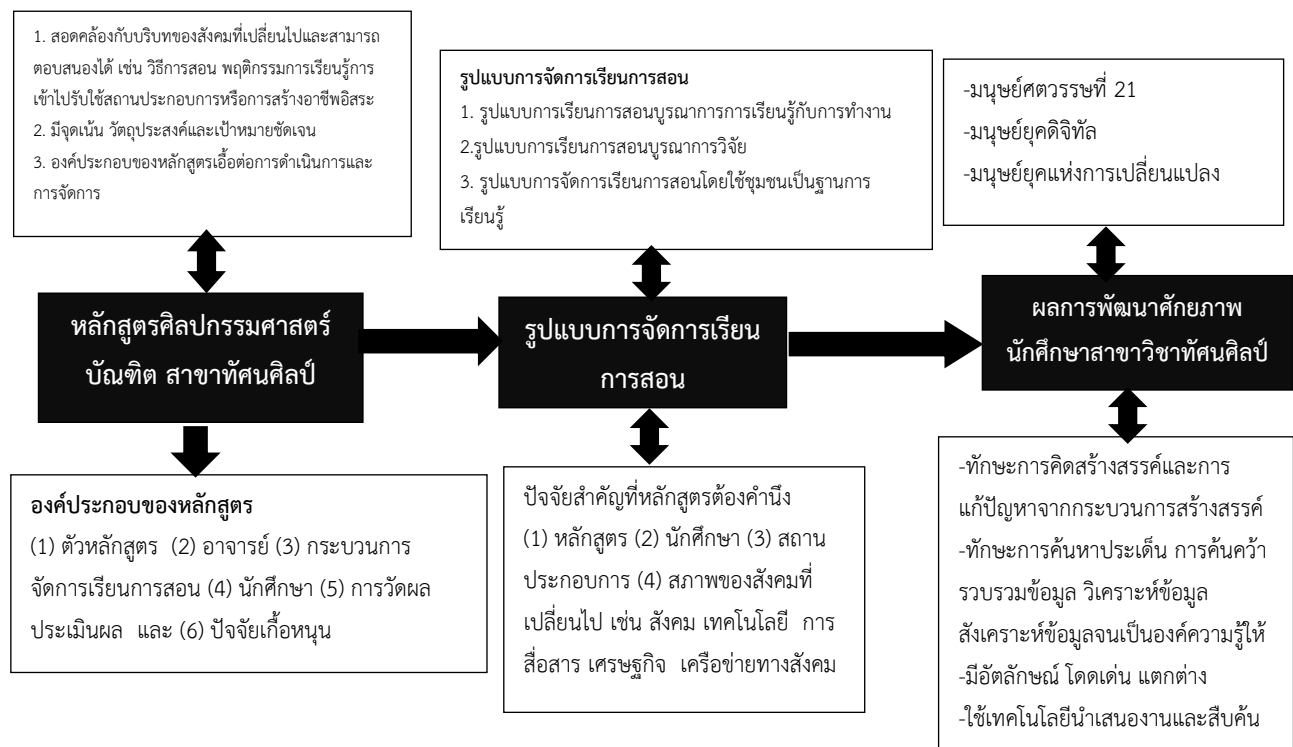
1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนบูรณาการเรียนรู้กับการทำงาน (Work Integrated Learning: WIL) เป็นคำศัพท์ที่มาจากคำว่า learning by doing คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงาน ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็น เกิดสมรรถนะที่เน้นให้เป็นนักปฏิบัติ และให้ผู้เรียนปฏิบัติงานให้เป็นโดยยึดหลักอาชีพเข้ามาช่วย ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการทางการเรียนรู้กับการทำงาน จึงสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากกระบวนการปฏิบัติงานในองค์กรที่ได้ลงมือปฏิบัติงานจริงตามความสนใจของผู้เรียน จนเกิดทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหาตามหลักที่ว่า “การเรียนรู้+ทฤษฎี+การปฏิบัติ” ที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้รู้จริง ปฏิบัติงานสร้างสรรค์และนำเสนอได้จริง ซึ่งมีองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นบัณฑิต (สยาม คำสุวรรณ และคณะ, 2564) ส่วนรายวิชาที่สามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบบูรณาการเรียนรู้กับการทำงาน ได้แก่ วิชาการออกแบบ วิชาการประชาสัมพันธ์งานทัศนศิลป์ วิชาการตลาดและการออกแบบ

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนบูรณาการวิจัย (Research Based Instruction) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำวิจัยด้วยตนเองตามขั้นตอนของกระบวนการทำวิจัย ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดประเด็นปัญหาและหัวข้อในการวิจัย 2) การศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) การตั้งสมมติฐานการวิจัยและกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้อง 5) การออกแบบการวิจัย 6) การเก็บรวบรวมข้อมูล 7) การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลข้อมูล และ 8) การสรุป และนำเสนอเผยแพร่งานวิจัย (กัลยา สร้อยสิงห์, 2564) มาจากแนวคิดที่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการสอนวิธีนี้มีพื้นฐานมาจากการเรียนการสอนแบบสืบสวน โดยผู้สอนจะต้องมีทักษะการวิจัยอย่างเชี่ยวชาญมาเป็นวิธีการสอนอย่างมีขั้นตอนตามความยากง่ายของกระบวนการวิจัย (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559) เพื่อให้งิจกรรมการแก้ปัญหาแก่ชุมชนและใช้ประโยชน์แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยที่คนในชุมชนต้องร่วมมือกับมหาวิทยาลัย และผู้เรียนต้องช่วยกำหนดประเด็นการพัฒนาที่สนใจให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (บรรพต พิจิตรกำเนิด และคณะ, 2563) ผลการจัดการเรียนการสอนวิธีนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณลักษณะใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยผู้สอนเป็นผู้แนะนำหรือผู้อำนวยการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ใหม่ หรือคำตอบที่เชื่อถือได้โดยใช้กระบวนการวิจัย คือ ขั้นตอนการกำหนดปัญหา ขั้นตอนวิเคราะห์ปัญหา ขั้นตอนเลือกระเบียบวิธีการวิจัย ขั้นรวบรวมและการตีความข้อมูล และขั้นสรุปผลการวิจัย จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ส่วนวิธีการจัดการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอนดังนี้ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นแนะนำวิธีการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ ขั้นสืบค้นและศึกษาวิเคราะห์ ขั้นอภิปราย

และแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ ขั้นสรุปองค์ความรู้ ส่วนรายวิชาที่สามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการวิจัยเป็นฐาน ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบและนวัตกรรม

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Community Based Learning) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นแหล่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือเป็นกระบวนการเรียนการสอนในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในองค์ความรู้ที่กำหนดจากชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งด้านกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล สำหรับเป้าหมายคือการพัฒนาชุมชนและสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสภาพหรือสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้หรือปัญญา สำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานนั้นถือว่าเป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหา ตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564) อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้ผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นกรณีศึกษาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในส่วนภาคทฤษฎีและภาคการฝึกปฏิบัติ และผู้เรียนมีทักษะการวางแผนในการเตรียมการลงพื้นที่เพื่อเข้าศึกษาในชุมชน มีทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาของชุมชน และได้นำข้อปัญหามาถกเถียงวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการสื่อสารและการนำเสนองานด้วยการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย สามารถใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ชุมชน เช่น ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติชีวิต แผนที่เดินดิน (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2564) ส่วนรายวิชาที่สามารถจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบและนวัตกรรม ประวัติศาสตร์ศิลปะ ศิลปะพื้นบ้าน

กล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่นำเสนอเป็นแนวคิดทั้ง 3 รูปแบบนั้น จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการแสวงหาข้อมูล ทักษะการสร้างสรรค์และทักษะการนำเสนอผลงานสู่สาธารณะชนที่เชื่อมโยงเข้ากับการทำงานจริงในอนาคต

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร

อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องเป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพดังนี้ (1) การที่ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ได้ โดยการเรียนรู้ขั้นสูงคือ ขั้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประยุกต์ใช้และการประเมินค่า (2) การจัดการเรียนการสอนได้ตามกำหนดเวลาที่ได้กำหนดไว้และสามารถสอนได้ครบถ้วนตามเนื้อหาสาระ (3) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า (4) เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (5) ผู้เรียนและผู้สอนมีความสุขในการเรียนและการสอน ได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีบรรยากาศการเรียนการสอนอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559) และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ นั้นผู้รับผิดชอบหลักสูตรก็ต้องเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยเร็ว และทันที่ตามสภาวะปัจจุบันมีสถานการณ์คุกคามที่เกิดขึ้นมากมาย เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างหนัก หรืออื่น ๆ (กิตตินันท์ อะภัย และคณะ, 2564) ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถสร้างองค์ความรู้ และมีการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ที่สามารถสะท้อนตัวตนและมีลักษณะเฉพาะตนขึ้นมา เช่นเดียวกับการมีทักษะเพิ่มมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อ การแสดงออกในผลงานสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่แตกต่างและชัดเจน สามารถอธิบายและบอกเล่ากระบวนการคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการนำเสนอผลงานให้เป็นที่รู้จักในระดับสากลต่อไป (สำนักมาตรฐานและประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2565) โดยเฉพาะการออกไปสู่ภายนอกสถานศึกษาที่จะต้องไปปรับใช้สังคมและมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ที่หมายถึง การมีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ที่สามารถแสดงความคิดเห็นและมีทักษะฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ และการนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถด้านการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา อันแสดงถึงประสิทธิภาพของการใช้เหตุผล การใช้วิธีคิดเชิงระบบ ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา และด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม ด้วยการนำเสนอความคิด การขยายผลการสร้างสรรค์และการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ (กัลยา สร้อยสิงห์, 2564)

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้น ผู้สอนประจำหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีเอกภาพ เนื่องจากส่วนของความรู้ความสามารถสืบค้นได้บนโลกออนไลน์ และการสอนทัศนศิลป์มีหลายรูปแบบ ทั้งแบบเรียนในห้องเรียนและแบบออนไลน์ แต่ทั้ง 3 รูปแบบก็มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นตัวตน ที่มีอัตลักษณ์ให้กับผู้เรียนสำเร็จการศึกษาไปเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการหรือสามารถประกอบธุรกิจส่วนตัวได้ อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะว่าการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ควรมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของการศึกษา สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและการสื่อสารที่รวดเร็ว ผู้เกี่ยวข้องจึงต้องมีการปรับและพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ประจำหลักสูตรและผู้สอนให้เข้าใจปรัชญา พันธกิจ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรรวมถึงการทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์กับศาสตร์อื่น ๆ ที่ผู้เรียนในฐานะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จะนำไปใช้ในการทำงานในอนาคต และสถานประกอบการที่ต้องใช้ศักยภาพของผู้เรียนทุกด้านทั้งการคิด การสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีสัมพันธ์กับการทำงานในสถานประกอบการและรูปแบบของงานที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ การสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ การบริหารจัดการ การตลาดและการประชาสัมพันธ์

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา พุ่งคาโน. (2564). การเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning ในวิถี New Normal. *ครุศาสตร์สาร*. 15(1), 29-43.
- กัลยา สร้อยสิงห์. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนทางด้านอุตสาหกรรมบริการ. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 15(2), 381-396.
- เดชนี ทิมเจริญ, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และพีชรี รูปะวิเชตร. (2565). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ฐานการคิดเชิงออกแบบเพื่อ

- ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่. **วารสารวิชาการธรรมทศน์**. 22(3), 1-12.
- ธวัช เต็มญวน. (2548). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- บรรพต พิจิตรกำเนิด, นันทวัน เหลืองอร่าม, วิฑิตยา เนตรวงศ์, ปาณิสรา ธรรมจุณา และภัทวไลย์ อุ่มบุญ. (2563). การจัดการเรียนรูด้วยการวิจัยและชุมชนเป็นฐานเพื่อความตระหนักรู้การวิจัยรับใช้สังคมในระดับอุดมศึกษา. **RMUTI JOURNAL Humanities and Social Sciences**. 7(1), 114-127.
- พิสิฐ ตั้งพรประเสริฐ และเกษมวงศ์ ศิวะพราหมณ์สกุล. (2565). การประยุกต์ใช้กระบวนการดีไซน์สปรีนท์ (Design Sprint) ร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาคอมพิวเตอร์เพื่องานทัศนศิลป์ เพื่อพัฒนาความคิดเชิงออกแบบสำหรับผู้เรียนศิลปศึกษาชั้นปีที่ 1. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 20(1), 423-440.
- พิสิฐ สุวรรณแพทย์ และอนิรุทธิ์ สติมัน. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อเสริมสร้างความคาดหวังวิชาฟิสิกส์สำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี. **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 8(2), 207-221.
- ภิตินันท์ อะภัย, ตรีธวัฒน์ มีสมศักดิ์ และจรรุวรรณ ส่งเสริม. (2564). แนวทางการออกแบบรูปแบบการสอนออนไลน์ด้านศิลปะการแสดงกรณีศึกษา: วิชานาฏศิลป์ไทยพื้นบ้าน หลักสูตรศิลปะการแสดงมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 25(2), 123-136.
- เรณูมาศ มาอ่อน. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**. 9(2), 169-176.
- เรียนา หวดแทน. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัยในการเรียนผ่านรูปแบบออนไลน์รายวิชาศึกษาทั่วไปของผู้เรียนระดับปริญญาตรีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. **Journal of Science and Technology Southeast Bangkok Collage**. 2(1), 52-65.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: บทสะท้อนจากประสบการณ์และการเรียนรู้. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน**. 2(3), 78-85.
- ลัดดาวัลย์ อยู่แสงทอง, แววดา เตชะทวิวรรณ และ ศศิพิมล ประพินพงศกร. (2562). การประเมินทักษะการเรียนรู้สารสนเทศของผู้เรียนระดับปริญญาตรีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. **วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ**. 12(1), 113-28.
- สยาม คำสุวรรณ, อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์ และ พันธศักดิ์ พลสารมย์. (2564). สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการทางการเรียนรู้กับการทำงานของผู้เรียนและบัณฑิตสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาไทย. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 49(3), 1-12.
- สำนักมาตรฐานและประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. (2565). การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์สู่เวทีระดับสากล. สืบค้น 2 มกราคม 2566 จาก <https://qa.rmu.ac.th>
- สิริชัย ดีเลิศ. (2558). กระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์. **Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. 8(2), 1341-1360.
- โสมฉาย บุญญานันต์. (2560). การนำเครือข่ายทางสังคมออนไลน์มาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุคการศึกษา 4.0. **วารสารครุศาสตร์**. 45(3), 221-232.
- อติยศ สรรคบุรณรักษ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเพื่อส่งเสริมงานสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- อิษฎาภรณ์ นิยมวงศ์, จตุพล ยงศรี และ จักรกฤษณ์ โปณะทอง. (2565). กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร

สาขาวิชาศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา. วารสารรัชต์ภาคย์. 16(47), 223-237.

เอกชน โพธิ์นาม และ ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. (2561). การวิเคราะห์แบบการเรียนศิลปะปฏิบัติของนักเรียนอาชีวศึกษา:กรณีศึกษา
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิก. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 46(4), 501-519.

เอกชาติ จันอุไรรัตน์, จิรวัดน์ วงศ์พันธุ์เศรษฐ์, ไพโรจน์ ขมุนี, สน สีมাত্রัง, วีรวัฒน์ สิริเวสมาศ, น้ำฝน ไส้ตรูไกล, ยอดขวัญ สวัสดิ์
และ เรืองลดา ปุณยลิขิต. (2560). หลักการพื้นฐานของวิธีวิจัยในงานศิลปะการออกแบบ กรณีศึกษาผ่านวิธีการสอนและ
ผลลัพธ์ของบัณฑิตหลักสูตรดุขภูมิตตศิลป์บัณฑิตศิลปะการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. Veridian E-Journal,
Silpakorn Universityฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 10(2), 3185-3197.